

Editörden

Liberal Düşünce, Kış 1999 sayısıyla dördüncü yılına giriyor. Türkiye'nin entelektüel ve iktisadî şartları dikkate alındığında dördüncü cildine, hem yayınladığı yazıların düşünce düzeyi hem de teknik kalite bakımından taviz vermeden ulaşan *Liberal Düşünce*, Türk düşünce hayatında ağırlığı giderek artan bir "ekol" olma yolunda. Yeni bir yayın dönemine girerken şunu söylemek gereğini duyuyoruz: liberal düşünce, entelektüel bir fantezi değil; aksine, yaşadığımız somut sorunların tartışılma biçimi ve çözüm yollarına ilişkin somut öneriler getiren, bu haliyle entelektüel çözümlemeleri "toplumsal" olanla ilintilendiren büyük bir gelenek... Bu düşünce geleneği Türkiye'nin farklı sorunlarını açmılayan yazılar demetine "Türk dış politikası" özel sayısını ekliyor.

"Demokrasi, insan hakları ve kimlik tartışmaları ekseninde Türk dış politikası'nın ele alındığı bu özel sayıda, konuya ilişkin alışılmışın dışında, çok farklı ve çarpıcı yazılar bulacaksınız. Özel sayı demokrasi, insan hakları ve kimlik sorunsalının ulusal olaylar ve süreçler dışında "uluslararası" bir boyutunun oluştuğu gözlemin-den yola çıkarak, ulusal ve uluslararası alanların/ tartışmaların nasıl örtüştüğünü ortaya koyuyor.

Yalnız iç dinamiklerin değil, küresel oluşumların da bir sonucu olarak Soğuk Savaş sonrası dönemde Türk dış politikasının açmaza düştüğü yeni alanlardır demokrasi, insan hakları ve kimlik sorunu... Ve yirminci yüzyılın son yıllarında iç siyasetin ve otoritenin egemenlik alanlarının küresel/ yerel taleplerle ne denli daraltıldığının da göstergesi... Hem içeride yaşadığımız sorunlar, hem de dışarıda karşılaştığımız engellerdir bunlar. Dolayısıyla, iç-

ride, iç dinamiklerle aşılmadığı sürece, dışarıda Türkiye'yi yalnızlaştıracak, küresel gelişmelerden ve dinamiklerden koparacak bir sorunlar dizgesi...

Cumhuriyet döneminde Türk dış politikasının temel tercihlerinin ve temel yönelişlerinin "kimlik" eksenli genel bir analizini sunan Şaban Çalış, soruna kavramsal bir açıklık getirmek üzere "kimin kimliği" sorusunu soruyor. Dış politikada kimliğin rolünün sağlıklı bir analizini yapabilmek için "ulusal kimlik" yerine, daha tanımlanabilir ögeler içeren "devlet kimliği" kavramını kullanmak gerektiğini savunuyor. Diğer yandan, M. Hakan Yavuz, Türk dış politikasının Türkiye'deki kimlik tartışmalarından ve bu alandaki dönüşümlerden bağımsız olmadığını "neo-Osmanlılık" örneğinde çarpıcı bir biçimde açıklıyor. Neo-Osmanlı eğilimlerin 1980'li yıllardan itibaren belirginleşen liberal siyasî/iktisadî güçlerin alternatif söylemleri ve 1989 sonrası uluslararası alanda yapılan "eski düzen" ile bağlantısını ortaya koyan M. Hakan Yavuz, seçkinlerin "dönüşümü", meşruluk krizi ve yeni kimlik açılımlarını dış politika bağlamında netleştiriyor. Tanımlanan veya belirlenen devlet/ ulus kimliğinin dış politikaya, özellikle Türkiye'nin Doğu/Batı dünyaları arasındaki tercihine nasıl yansıdığını ve belki de daha önemlisi, dış politikanın, içeride oluşturulmaya çalışılan yeni toplumsal/ siyasal projenin nasıl bir kurucu unsuru olduğunu örnekleleyen bu çalışmalar yeni tartışmalar yaratacak gibi görünüyor.

Sedat Laçiner, bu genel tartışmaları tamamlayıcı nitelikte ve tarihsel bir perspektiften Avrupa ve Türk kimliklerinin ne denli birbirlerinin "öteki" olduğunu inceliyor. Son derece ilginç bir kavram-

sal ve tarihsel “arkeoloji” sonrasında Laçiner, kültür/medeniyet/kimlik olgusunun Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerini nasıl etkilediğine ilişkin güncel örnekler getiriyor.

Berdal Aral, Türk dış politikasındaki “egemen söylem”in Batı merkezli, devlet eksenli ve güvenlik sorunsalı ağırlıklı ve bu haliyle de “ideolojik” içerikli olduğunu iddia ederken, aslında, pratikte bu özellikleri belirgin olan Türk dış politikasının “akademya” tarafından da bu niteliğinden bağımsız algılan(a)madığını açıklamış oluyor. Türk dış politikası çalışmalarında egemen olan söylem üzerine yazılan bu ilk “eleştirel” yazıyı ilgiyle okuyacağınızı düşünüyoruz.

Oluşum sürecinde bulunan Avrupa güvenlik kimliğine Türkiye’nin ne denli uydurulabilir olduğunu, kısa fakat son derece ilginç yazısıyla irdeleyen Ali Karaosmanoğlu, Soğuk Savaş sonrası dönemde, Avrupa’nın daralan jeopolitik ufkuna karşın genişleyen demokratik ufkunun Türkiye açısından ne anlama geldiğini araştırıyor.

İnsan hakları ve demokratikleşme sorununun Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası politikanın önemli konularından biri olarak gündeme gelmesinin nedenlerini irdeleyen İhsan D. Dağı, son zamanlarda Türk dış politikasında yoğun biçimde yaşanan bu yeni sorun alanının siyasal çerçevesini çiziyor. İhsan D. Dağı, aynı zamanda 1980 sonrası dönemde Batı dünyasından gelen insan hakları ve demokratikleşme taleplerinin başarı şansının, Türkiye’nin genelde Batı, özelde AB ile entegrasyon düzeyine bağlı olduğunu savunuyor. Demokrasi ve insan hakları sorunlarının Türk-Amerikan ilişkilerine yansımalarını inceleyen Ramazan Gözen, Türkiye’nin Batı yöneliminin ülke içi demokrasiyi teşvik ettiğini öne sürüyor. Buna karşılık, Ramazan Gözen, Türk demokrasisinin kriz dönemlerinde Türk-Amerikan ilişkilerinin etkilenmemesini Amerikan dış politikasının “realist” özüne ve bu bağlamda, Türkiye’nin stratejik önemine bağlıyor.

Türk dış politikasında kimlik sorunsalı bağlantılı bir başka konu, Türkiye’nin Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle kurduğu ilişkilerdir. Mustafa Aydın’ın da belirttiği gibi Türk dünyasına yönelik küresel gelişmenin yanısıra Türkiye’nin (ulus veya devlet olarak) kendini nasıl tanımlandığından bağımsız değildir. Bu bağlamda Mustafa Aydın Türkiye’nin Türk dünyasına yönelişinde “Türkçülük”

faktörü kadar “laik” bir model olarak Türkiye’nin Batı tarafından öne çıkartılışının da nedenlerini ve sonuçlarını irdeliyor.

Süha Bölükbaşı da yazısında Türk-İsrail ilişkilerini ulusal düzeyde yürütülen tartışmalarla bağlantılı bir biçimde incelemektedir. Türk-İsrail yakınlaşmasının jeopolitik zaruretlerden kaynaklandığı tespitinden hareket eden Süha Bölükbaşı, 1990’lı yılların ikinci yarısında laik-İslamcı bölünmesinin İsrail ile yakınlaşmayı beslediğini ve bunu mümkün kıldığını savunmaktadır. Türk-İsrail ilişkilerinin Türkiye’deki siyasal gündemi nasıl etkilediği veya bundan nasıl etkilendiği araştırılması gereken bir alandır.

Nasuh Uslu, Türk dış politikasının klasik konularından olan Kıbrıs sorununu tarihsel akış içinde ele almakla kalmayıp, konuya ilişkin yeni analizler ve oldukça ilginç siyasa önerileri getirmektedir.

Soğuk Savaş sonrası Balkan politikasını çatışma ağırlıklı bir görünüme dönüştüren milliyetçilik olgusunu ve bununla bağlantılı bir biçimde ortaya çıkan etnik azınlıklar sorununu inceleyen İrfan Kaya Ülger bu bölgenin anlaşılması için temel veriler sunuyor.

Bu sayımızın kitap/eleştiri bölümünde, sosyal bilimlere pozitivist bilim anlayışı yerine tarihsel, bütüncül ve eleştirel yaklaşımları taşıyan “Dünya Sistemi” perspektifi üzerine düzenlenen uluslararası bir konferansın Burcu Bostanoğlu tarafından yapılan ilginç bir değerlendirmesini bulacaksınız.

Kış 1999 sayımız, zevkle okuyacağınızı düşündüğümüz, orijinali daha önce *Değişim* dergisinde yayınlanan Hıdır Biber’in bir yazısıyla sona eriyor. Soğuk Savaş sonrası dönemde dünyanın tek “süper gücü” olduğunu düşündüğümüz ABD’nin aslında “battığını” duymak şaşırtıcı olabilir, ama asıl şaşırtıcı olan, “neden” battığı...

Demokrasi, insan hakları ve kimlik sorunları gibi Türk dış politikasının “iç”ine ayna tutmaya çalıştığımız bu sayıyla sizleri başbaşa bırakmadan önce bu özel sayının editörlüğünü üstlenen Doç. Dr. İhsan D. Dağı ve Doç. Dr. Ramazan Gözen’e teşekkürlerimizi sunuyoruz. Bu özel sayının dizgi ve diğer hazırlıklarını yürüten bütün arkadaşlara ve özellikle sevgili Şerif’e teşekkür ederiz. Derginin hazırlıklarının bittiği bir aşamada değerli arkadaşımız Ramazan Gözen sevgili Ahmet’ini kaybetti. Küçük Ahmet’e Allahtan rahmet, ailesine sabır diliyoruz...